

Aušra Lazauskienė

Vilniaus knygrišių gildija
Bookbinders guild of Vilnius

MARMURUOTAS POPIERIUS

Pirmieji marmuruoto popieriaus pavyzdžiai iš Azijos į Europos teritoriją atkeliavo XVI a. pabaigoje, o jau XVII a. šis popierius pradėtas marginti ir senajame kontinente. Pagrindinė jo panaudojimo paskirtis buvo knygų puošyba: priešlapiai, viršeliai, dekoruojami knygų blokai bei dėžutės knygoms. Kaip ir Europoje, taip ir Lietuvoje marmuruotas popierius galėjo būti marginamas čia pat knygrišių dirbtuvėse ar pačių meistrų atsivežamas iš Krokuvos, tarptautinių knygų mugių Frankfurto prie Maino, Leipcigo. Rišdami knygas knygrišiai naudodavo ne tik savo, bet ir užsakovo medžiagas, tad marmuruotas popierius galėjo būti atvežtas klientų ir iš užsienio šalių.

LMAVB įgyvendinant projektą „Knygų įrišų kultūra XV–XVIII a. LDK teritorijoje“ 2016 m. skaitmeninis archyvas atvėrė bibliotekos fonde saugomų knygų įrišų skaitmeninių vaizdų ir duomenų sąvadą. Iš dviejų šimtų aštuoniasdešimt dviejų (282) Vilniaus akademijos spaustuvėje išleistų XVII a. leidinių, net penkiasdešimt trijų (53) dokumentų viršeliai sudėtiniai ir jų dalį dengia marmuruotas popierius. Tarp skaitmeninių pavyzdžių matomi aštuoni (8) marmuruoto popieriaus raštai, tarp kurių vyraujantis – *ispaniška banga* (spanish wave marble), net trisdešimt keturi (34) pavyzdžiai. Trisdešimt trijuose (33) leidiniuose *ispaniškos bangos* raštas – monochrominis, margintas rusvais dažais ant gelsvo atspalvio popieriaus. Iš technikos raiškos tikėtina, kad popieriaus technika priklauso tam pačiam meistrui ir lakštai galėtų būti marginti panašiu metu. Tik vieną (1) įrišimą¹ su *ispaniškos bangos* rašto pavyzdžiu [1] galime išskirti (<http://elibrary.mab.lt/handle/1/5069>). Tamsiai rudos bei mėlynos spalvos gyslos suteikia raštui puošnumo bei prabangos, tuo pačiu išskiria šį leidinį iš kitų *ispaniškos bangos* raštą turinčių pavyzdžių. Šio rašto atsiradimo data Europoje – XVII a. pr., tad tikėtina, kad šis popierius ar atlikimo technika jau galėjo atkelti ir į Lietuvą ir būti panaudoti.

Šešios (6) knygos įrištos su *kriauklių* (shell marble) rašto marmuruotu popieriumi. Keturios (4) iš jų² skiriasi savo spalvomis, atlikimu ir tik dvi (2)³ turi būdingus spalvų parinkimo, techninio atlikimo [3] bruožus (<http://elibrary.mab.lt/handle/1/5240>, <http://elibrary.mab.lt/handle/1/5283>). Knygų leidimo datos (1673–1699) yra ankstesnės, nei pačio rašto vyravimo laikotarpis nuo XVIII a. pab. iki XX a., tad galime numanyti, kad jos buvo perrištos vėlesniuoju laikotarpiu.

Šeši (6) įrišimai⁴ sąvade su labai populiariu Europoje *šukuotu-neparaleliniu* (nonpareil marble) raštu. Dėl [4] pateikties būdo duomenų bazėje sunku įvertinti naudotų įrankių šiam raštui atlikti techninius duomenis ir palyginti matomus pavyzdžius tarpusavyje, nes šio rašto pavyzdžiai pakankamai išblukę, tačiau matomos spalvos yra tipiškos naudotoms šiam raštui sukurti Europoje. Vienas iš šių pavyzdžių [5] (1699 m.)⁵ turi *prancūziško sukinių* (frensh curl) elementą (<http://elibrary.mab.lt/handle/1/5097>), kuris buvo būdingas XVIII a. pab. ir XIX a.

Duomenų sąvade galime matyti po vieną⁶ puošnesnį *dvigubo šukuoto* (double comb marble) [6] (<http://elibrary.mab.lt/handle/1/4981>) bei *modernaus šukuoto* (wide comb marble) raštų⁷ (<http://elibrary.mab.lt/handle/1/4978>) pavyzdį. Pastarasis priskiriamas prie modernių, vėlyvesnių (XX a.) popieriaus marmuravimo raštų. Vienas 1643 m. leidinys⁸ puoštas *Stormont* (Stormont marble) raštu (<http://elibrary.mab.lt/handle/1/5169>). Šis marmuruoto popieriaus raštas turi tikslią atsiradimo datą – 1750 m., tačiau nebuvo populiarus net iki XIX a., tad remiantis šiomis žiniomis galime daryti prielaidą, kad leidinys buvo perrištas vėliau.

Trijų (3) leidinių viršeliai⁹ yra puošti *vokišku pseudomarmuru* (German marble) [9] (<http://elibrary.mab.lt/handle/1/5087>), dar žinomu *Gustavo marmuro* pavadinimu. Šis dekoras išgaunamas ant popieriaus lakšto paskleidus dažus su veikliosiomis medžiagomis, dažai įsiskverbia į popierių ir gaunamas marginimas. *Vokiškas pseudomarmuras* itin paklausus tarp knygrišių buvo XIX–XX a., tad XVII a. suskaitmeninti įrišai buvo perrišti praėjus keliems šimtmečiams po jų išleidimo.

Apžvelgus LMAVB elektroninės duomenų bazės leidinius, dekoruotus marmuruotu popieriumi, jų raštus bei sulyginus su jų atsiradimo bei vyravimo laikotarpiais atsiskleidžia, kad skaitmeninio archyvo duomenys suteikia sąlygas knygų įrišų duomenų analizei ir apibendrinimams. Žinios būtų naudingos knygotyros specialistams, knygų restauratoriams, bibliotekininkams, studentams, plačiajai visuomenei.

¹ L-17/114/95402.

² L-17/90/95288; L-17/2-29/96515; L-17/2-114/96521; L-17/2-34/96514.

³ L-17/2-2/96132; L-17/2-160/2027918.

⁴ L-17/262/62360; L-17/2-66/1/96499; L-17/9/208644; L-17/9/97400; L-17/264/96251.

⁵ L-17/163/95511.

⁶ L-17/34/97423.

⁷ L-17/30/97420.

⁸ L-17/349/2033501.

⁹ L-17/161/95491; L-17/149/95482; L-17/2-7/1/96442.

PAPER MARBLING

In the frame of the project of the Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences „Bookbinding culture in the 15th–18th-century GDL“, the collection of data about bookbindings from the holdings of the library and of their digital images was made available in 2016 via a digital archive. Out of 282 publications printed in the 17th century by the Vilnius Academy printing house, as many as 52 have quarter- or half-bindings partly covered by marbled paper. The digital images show eight marbling patterns, with *spanish wave marble* being predominant (34 bindings). Of the latter, 33 have a monochromatic marbled pattern, with rose colour applied to yellowish-hued paper. The similar marbling technique suggests that all the specimens were produced by the same master and at roughly the same time. The remaining binding¹ with a *spanish wave* pattern deserves a separate discussion (<http://elibrary.mab.lt/handle/1/5069>). Dark brown and blue streaks make it ornate, luxurious, and at the same time different from other specimens of spanish wave marble. As this pattern appeared in Europe in the early 17th century, either specimens of such paper or the technique of its making must have arrived to Lithuania soon after that.

In six books, the paper has the *shell marble* pattern. In four² of them, the colours and the marbling technique are unusual for this pattern, in the remaining two³, traditional (<http://elibrary.mab.lt/handle/1/5240>; <http://elibrary.mab.lt/handle/1/5283>). The books were published in 1673–1699, prior to the pattern becoming widespread (in the late 18th – the 20th century), which suggest that they were later rebound.

Six bindings⁴ feature paper decorated with *nonpareil marble*, a pattern very popular in Europe. Even though it is difficult to determine technical parameters for equipment used in producing this pattern and compare the specimens between themselves, since they are rather faded, their colours are typical for this pattern in Europe. One specimen (dated from 1699)⁵ features *french curl* (<http://elibrary.mab.lt/handle/1/5097>), an element characteristic for the late 18th and the 19th century.

The database has one each of especially ornate *double comb marble*⁶ (<http://elibrary.mab.lt/handle/1/4981>) and *wide comb marble*⁷ (<http://elibrary.mab.lt/handle/1/4978>) pattern examples. The latter is considered to be a relatively recent (the 20th century) marbling pattern. One publication in the database, dated from 1643⁸, features *Stormont marble* paper (<http://elibrary.mab.lt/handle/1/5169>). As the precise year of origin (1750) is known for this pattern, along with the fact that it had not been in wide use until the 19th century, it may be guessed that the publication was later rebound.

The covers of three publications⁹ are decorated with *German marble*, also known as *Gustav(e) marble* (<http://elibrary.mab.lt/handle/1/5087>). This pattern is achieved coating a sheet of paper with dye, then sprinkling colours with active substances on the surface of the paper. The colours absorb into the paper in spots, creating a marble effect. The pattern was favoured in the 19th–20th century, so these books, published and bound in the 17th century, must have been rebound several centuries later.

Regarding the marbled-paper bindings in the WLLAS electronic database, the comparison of the publication dates with the periods of appearance and popularity of the respective marbled patterns suggests that the digital archive may be of great assistance in the analysis of data on book bindings. This knowledge could be very useful for book scientists, book restorers, librarians, students and general public.

¹ L-17/114/95402.

² L-17/90/95288; L-17/2-29/96515; L-17/2-114/96521; L-17/2-34/96514.

³ L-17/2-2/96132; L-17/2-160/2027918.

⁴ L-17/262/62360; L-17/2-66/1/96499; L-17/9/208644; L-17/9/97400; L-17/264/96251.

⁵ L-17/163/95511.

⁶ L-17/34/97423.

⁷ L-17/30/97420.

⁸ L-17/349/2033501.

⁹ L-17/161/95491; L-17/149/95482; L-17/2-7/1/96442.

LITERATŪRA / BIBLIOGRAPHY

1. Glaister, Geoffrey Ashall. *Encyclopedia of the Book*. New Castle: Oak Knoll Press; London: The British Library, 2001. 551 p.
2. Marbled Paper Patterns [interaktyvus]. In: *Digital Collections*. Washington: University of Washington Libraries [žiūrėta 2017 m. kovo 30 d.]. Interneto prieiga: <<https://content.lib.washington.edu/dpweb/patterns.html>>.
3. Laucevičius, Edmundas. *XV–XVII a. knygų įrišimai Lietuvos bibliotekose*. Vilnius: Mokslas, 1976, p. 21.
4. Miura, Einen. *The Art of Marbled Paper: Marbled Patterns and How to Make Them*. London: Zaehnsdorf, 1989. 153 p.
5. Petrauskienė, Irena. *Vilniaus akademijos spaustuvė, 1575–1773*. Vilnius: Mokslas, 1976, p. 40.
6. Wolfe, Richard J. *Marbled Paper: Its History, Techniques, and Patterns: with Special Reference to the Relationship of Marbling to Bookbinding in Europe and the Western World*. Philadelphia, Pa.: University of Pennsylvania Press, 1990. 245 p.